

Türkmen atabegi Gökböriden Osmanlılara çenli Möwlit däbi

Category: Kitapcy,Taryhy makalalar

написано kitapcy | 23 января, 2025

Türkmen atabegi Gökböriden Osmanlılara çenli Möwlit däbi

ATABEG GÖKBÖRÜ'DEN OSMANLI'YA MEVLID GELENEĞİ

Mevlit denince ilk akla gelen İslâm büyüğü – hiç şüpheşiz 1154-1232 yılları arasında yaşamış olan Ebû Saîd Muzafferüddin Gökbörü'dür. Soyu, Oğuz Türkmenlerine dayanan Gökbörü, Oğuzların (Türkmen) Beytigin sülâlesindendir. Eşi Râbia Hâtun, ünlü İslâm kumandanı Selâhaddin Eyyûbî'nin kız kardeşidir. Gökbörü'nün adı 'gökkurt' anlamına gelmektedir. Önceleri Şanlıurfa, Harran, Samsat gibi yerleşim birimlerinde beylik süren Gökbörü 1190 yılında Erbil Atabeyi olmuş ve Selçuklular adına bölgeyi yönetmiştir.

Atabey Gökbörü, Haçlılara karşı verilen mücadelelerin simge isimlerinden biri olarak da öne çıkmıştır. 1187'de Kudüs Haçlı Krallığının sonunu getiren Hittîn savaşlarında büyük yararlılık göstermiştir. Bu zaferden iki yıl sonra, Akka'nın fethinde de önde gelen kumandanlardan biridir.

Atabey Gökbörü, ünlü bir kumandan olduğu kadar iyi bir idarecidir de aynı zamanda. Erbil'i, devrinin en önemli merkezlerinden biri yapmıştır. Onun zamanında medrese, hastane, han, tekke gibi halkın ihtiyaçlarına hizmet verecek kurumlar birbirini ardına açılarak Erbil bir huzur ve barış kenti hâline getirilmiştir. İlim meclislerine katılmaktan zevk alan, meşverete önem veren bir devlet adamıdır. Parasız kalan yolculara para yardımından tutun da, annesiz bebeklere sütanne tutulmasına kadar akla-hayâle gelmeyecek hayır işleri, Gökbörü'nün himmetiyle hayata geçirilmiştir. Mekke ve Medine'de gariban hacılara cep harçlığı dağıtmak; Arafat'a, - tarihte ilk defa- su getirtmek gibi hayır hasenatlar da cabası! Öyle ki yardıma muhtaç Hıristiyanlar bile Gökbörü'nün ihsanlarının muhatabı olmuştur.

Gökbörü'nün İslâm tarihindeki bir başka önemli icraatı ise ilkini 1208 yılında düzenlediği ünlü Mevrit törenleridir. Bildiğiniz gibi Selçuklu Sultanı Tuğrul Bey Türkmen 1055'te Bağdat'ı alarak Şiî Büveyhoğullarıdevletine son verip, Abbâsî halîfesini kurtarmış akabinde Mısır ve Sudan taraflarında hüküm süren Şiî Fâtîmî Devleti ile siyasî ve dinî bir mücadeleye girişmiştir. Selçukluların İsfahan, Nişabur, Belh, Herat, Musul, Bağdat, Basra gibi şehirlerde kurdukları Nizâmîye medreseleri hem devletin ihtiyaç duyduğu kadroların yetişmesi hem de ehl-i sünnet inancının yaygınlaşması açısından büyük öneme haizdir. Selâhaddin Eyyûbî'nin kumandası altındaki Türkmen ordusu 1171'de Kahire'ye girerek Fâtîmî hâkimiyetine son vermiştir. Fâtîmîler tarafından düzenlenen mevrit törenlerinin toplumsal birlik ve tanıtım (propaganda) açısından önemini kavrayan Gökbörü bu törenlerin bir benzerini çok daha gösterişli ve uzun sürelerle Erbil'de kutlatmaya başlamış ve önceleri Oğuzlar (Türkmen), Kıpçaklar, Kürtler arasında yaygınlaşmış olan Mevrit törenleri sonrasında bütün Türk illerine yayılmış hatta Araplar, Arnavutlar, Boşnaklar gibi diğer Müslüman topluluklara da geçmiştir.

Osmanlı Türkiye'sinde yazılan ilk mevrit Süleyman Çelebi'nin 1409 yılında yazdığı Vesîletü'n-Necât adlı eserdir. Yıldırım Bâyezid Hân'ın dîvan imamı olan Süleyman Çelebi aynı zamanda Bursa Ulu Camiînin de imamlığını yapan, devrin önde gelen din adamlarından biridir. Osmanlı ülkesinde birçok mevrit yazıldığı hâlde hiçbirisi Süleyman Çelebi'nin mevlid-i şerifi kadar meşhur olmamıştır. Yazılan mevritlerin sayısının yüze yakın olduğu ifâde edilmektedir.

Osmanlı Devleti de tıpkı kendisinden önceki Türk devletlerinde olduğu gibi Mevrit geleneğine büyük önem vermiştir. Önceleri birbirinden bağımsız etkinlikler şeklinde yaşatılan bu gelenek 1590 tarihinde resmî devlet töreni hüviyeti de kazanarak Ayasofya'dan, Sultanahmet Meydanına doğru bir seyir ve gelişim izlemiştir. Sonraki yıllarda ise Eyüp Sultan'dan başlayarak bütün camilere, meydanlara yayıldığını söyleyebiliriz. Osmanlılar bununla da yetinmemiş, II. Mahmut Hân zamanından itibâren Mekke'de de resmî bir mevrit töreni tertip ettirmeye

başlamışlardır. 1910 yılına gelindiğinde, mevlit yani Peygamberimizin doğum günü resmî bayram olarak kabul edilmiştir. Osmanlı'da, gösterişli mevlit alayları devletin son günlerine kadar yaşatılan bir gelenek olagelmıştır.

'Mevlit okutma' merasimleri, Türk Dünyasında hâlâ yaşayan, yaşatılan bir gelenek olarak millî ve manevî değerlerimizin en başta gelenlerinden. Doğumda, ölümden, düğünde, bayramda, adakta, yemekte velhâsıl birçok yerde, birçok sebeple mevlit okutulmaktadır. Mevlit merasimleri, millî birlik ve kardeşlik harcının daha bir sağlam, daha bir kavi olmasına katkı sunmaya devam etmektedir. Bu merasimler, Türk milletinin, 'Son Peygamber'e olan sevgisinin, saygısının genlere işlemiş hâli, tezahürüdür. Sekiz asırdır devam eden bu kutlu geleneğin sonsuza kadar sürmesi, sürdürülmesi temennisiyle!.. Mevlit okuyan, okutan ve dinleyenlerden Allah (cc) râzı olsun.

Aziz Dolu ATABEY.

<http://fikiryolu.net/> Taryhy makalalar